

Valmistudes sõjaks

Õppused Leedu sõjaväe Gaižiūnai polügoonil aastatel 1931–1939

Lina Kasparaitė-Balaišė

*Si vis pacem, para bellum*¹

Sissejuhatus

Leedu armee sõjaväeline väljaõpe põhines teoreetilisel õppel ja õppustel. Sõjaväeüksusi ei valmistatud ette ainult väeosade territooriumil ja lasketiirudes, vaid ka 1931. aastal avatud Gaižiūnai polügoonil.² Sealsed õppused olid maaväe lahinguväljaõppe põhielement, mille käigus pidid nii sõdurid, allohvitserid ja ohvitserid kui ka üksused praktilises tegevuses omandama taktikalisi oskusi sõjaolukorras tegutsemiseks. Õppused Gaižiūnai polügoonil pidid parandama Leedu armee sõjaväelist väljaõpet ja sõjalist valmisolekut.

Gaižiūnai polügooni ajalugu ei ole seni uuritud ja ajaloolased vihjavad oma uurimuste üldkontekstis sellele sõjaväealale ainult kohati. Siiski on polügoonist kirjutatud ja selles osas tuleb esile tõsta Leedu armee endist ohvitseri Vytenis Statkust. Oma raamatus „Leedu relvajõud 1918–1940“³ esitab ta pisut teavet polügooni toimimisest ja möödaminnes ka üksuste lahinguõppustest ning suurtüki- ja õhuväe tegevuse eripärast. Vytenis Statkuse allikateks olid sõdadevahelisel ajal ilmunud ajakirjandus ja mälestused. Autor ei saanud polügooni ajalugu ja sõjalist väljaõpet

¹ Tahad rahu, valmistu sõjaks (lad k).

² Gaižiūnai polügoon asub Kaunase maakonnas umbes 15 km Jonava linnast kagus. Enne Gaižiūnai polügooni avamist asus Leedu sõjaväe polügoon Varėna lähedal Leedu lõunapiiril. (Toim.)

³ Vytenis Statkus, *Lietuvos ginkluotos pajėgos: 1918–1940 m.* (Chicago: Vydūno Jaunimo fondas, 1986), 718–722.

üksikasjaliselt käsitleda, sest tal ei olnud võimalik kasutada arhiivimaterjale NSV Liidu poolt okupeeritud Leedus.

Käesolevas uurimuses on vaatluse all ajavahemik 1931–1939, st alates esimese õppuse algusest Gaižiūnai polügoonil kuni sõjaväeala ülevõtmiseni Nõukogude Liidu sõjaväe poolt. Artikli eesmärk on uurida Leedu armee õppusi Gaižiūnai polügoonil ja nende korralduse iseloomulikke jooni.

Uurimuseks väljavalitud teemad juhivad tähelepanu allikate nappusele. Need võib jaotada mitmesse rühma. Suurim ja tähtsaim allikas on arhiivimaterjalid, mida säilitatakse Leedu Riiklikus Keskarhiivis (edaspidi LCSA). Peamiselt on kasutatud kolme fondi materjale: Polügooni staap, Leedu Vabariigi kaitseministeerium (nr 538), Jalaväe inspeksioon, Leedu Vabariigi kaitseministeerium (nr 836) ja Maaväe staap, Leedu Vabariigi kaitseministeerium (nr 929). Need materjalid aitavad selgitada õppuste peamisi korraldusplaane, väljaõppe etappe, lahinguõppuste sisu, manöövrите korraldamist ja juhtimist ning relvaliikide ülesandeid ja tegevust manöövrите ajal.

Avaldatud allikad annavad uurimuse jaoks lisateavet. Uurimistöös on olnud olulised hulk määrustikke ja juhtnõore, sealhulgas väliõppuste instruksioon,⁴ polügooni põhimäärus ja eeskirjad,⁵ raskekuulipilduja väljaõppemäärustik,⁶ määrustikud väliõppuste,⁷ jalaväeväljaõppe⁸ ja jalaväeüksuste⁹ kohta ning sõduriväljaõppe määrustik.¹⁰ Maaväe põhimäärustes ja määrustikes sisaldub teave sõjaväeõppuste kohta ning sõjaväelise lahinguväljaõppe eeskirjad ja tingimused. Need materjalid täiendavad arhiiviallikaid õppuste korralduse ja toimimise ning ülesannete ja eesmärkide kohta.

---

⁴ *Lauko pratimams instrukcija* (Kaunas: Generalio štabo valdybos III skyrius leidinys, 1932).

⁵ *Gaižiūnų poligono taisyklės* (Kaunas: Vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyrius, 1932); *Poligono statutas* (Kaunas: Kariuomenės štabas, Spaudos ir šviet. sk., 1937).

⁶ *Sunkiųjų kulkosvaidžių mokymo statutas* (Kaunas: Kariuomenės štabo spaudos ir švietimo skyrius, 1935).

⁷ Juozas Rapšys, *Lauko pratimai* (Kaunas: Vyr. štabo spaudos ir švietimo skyrius leidinys, 1934).

⁸ *Pėstininkų mokymas* (Kaunas: Vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyrius, 1931).

⁹ *Pėstininkų rikiuotės statutas* (Kaunas: Vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyrius, 1931).

¹⁰ *Vieninis kareivio mokymas* (Kaunas: Vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyrius, 1932).

Tähtis lisandus uurimistöö andmestikule on ajakirjandus. Teateid õppustest Gaižiūnai polügoonil avaldasid perioodilised väljaanded *Karys*¹¹ (eesti k Sõdur) ja *Mūsų žinynas*¹² (eesti k Meie Käsiraamat). Omaette allikarühma moodustavad mälestused. Leedu Vabariigi endise sõjavägede ülemjuhataja diviisikindral Stasys Raštikise,¹³ endise õhuväeleitnandi Vladas Murmulaitise¹⁴ ja Poola esimese sõjaväeatašee Leedus kolonel Leon Mitkiewiczzi¹⁵ mälestused on väärtuslikud allikad ka sõjaväelise väljaõppe kohta.

Väliõppuste elluviimine. Üksuste õppused

Õppusi korraldati Gaižiūnai polügoonil mitmes astmes, mis tulenes sõjaväelise väljaõppe terviklikkuse põhimõttest. Õppused jaotusid sõdurioskuste harjutamiseks, lahinguüksuste kokkuharjutamiseks ja väekoondiste õppusteks eri relvaliikide rakendamiseks.

Leedu sõjaväe väljaõppe koosnes teooriast ja praktikast. Teoreetilised teadmised omandati väeosades, kus sõduritele õpetati määrustikke, eeskirju ja instruktsioone. Sõjaväelise väljaõppe üks peamisi eesmärke oli aga õpetada sõduritele teoreetiliste teadmiste rakendamist praktikas, niisiis peeti oluliseks erinevate õppuste korraldamist eesmärgiga harjutada üksusi sõjaolukorras võitlema. Õppus andis võimaluse arendada sõdurite oskusi sihtmärkide kindlaksmääramisel kohalikul maastikul. Väikesed taktikalised harjutused korraldati selleks spetsiaalselt komplekteeritud liivakastides ja kaartidel, suuremad õppused aga polügoonil. Viimased pakkusid enamiku võimalusi lahinguväljaõppeks alates sõduri

¹¹ *Karys* – perioodiline väljaanne, mida aastatel 1920–1945 andis välja Leedu sõjaväe peastaabi väljaõppeosakond. Alates 1950. aastast avaldasid välisleedulased seda Ameerika Ühendriikides.

¹² *Mūsų žinynas* – Leedu sõjaajaloajakiri, mida aastatel 1921–1940 andis välja Leedu sõjaväe peastaabi väljaõppeosakond.

¹³ *Kovose dėl Lietuvos*, 1., *Kario atsiminimai*, koost. Stasys Raškis (Los Angeles: Lietuvių dienosis, 1956).

¹⁴ Vladas Murmulaitis, „Iš karo lakūno prisiminimų,“ *Lietuvos sparnai* 4 (1997).

¹⁵ Leon Mitkiewicz, *Kauno atsiminimai (1938–1939)* (Vilnius: UAB „Baltų lankų“ leidyba“, 2002).

individuaalväljaõppest kuni mitme relvaliigi ühismanöövriteni, kus õpetati üksuste koostegutsemist.¹⁶

Õppused Gaižiünai polügoonil jaotusid kahte ajavahemikku, kumagi pikkus oli poolteist kuni kaks kuud. Mõlema perioodi alguses harjutati väiksemate väljaõppeühikutega, s.o tehti sõduri individuaalõpet ning jao, rühma ja kompanii väljaõpet. Seejärel tehti nii suuremate üksuste õppusi kui ka mitme relvaliigi ühisõppusi. Väljaõppeperioodi lõpetas suurõppus, mida nimetati ka sõjaväemanöövriteks, milles osalesid kõik relvajõud. Enne Gaižiünai polügoonile lähetamist korraldati jalaväeüksustele taktikalise laskmise ja sihtimistehnika väljaõpe.¹⁷ Selles õppusi ettevalmistavas faasis anti sõduritele teoreetilisi oskusi orienteerumise, kauguse mõõtmise, asukoha kirjeldamise, sihtimise, moondamise ning kaevikute rajamise kohta.¹⁸ Sõduri individuaalväljaõpe Gaižiünai polügoonil põhines eriväljaõppel, mis oli koostatud jalaväeinspektor kolonel Oskaras Urbonase juhtnööride järgi.¹⁹ Väljaõppe ajal kehtis oma päevakava:²⁰

- 4.30 – sõdurite äratus,
- 5.00 – hommikuvõimlemine,
- 5.45 – hommikusöök,
- 6.15 – ettevalmistumine õppetöök ja liikumine väljaõppepaika,
- 7.00 – väljaõpe,
- 11.00 – lõuna ja puhkus,
- 14.30 – väljaõpe,
- 18.30 – õhtusöök,
- 20.00 – õhtune rivistus.

Laupäeviti oli väljaõpe ainult hommikupoolikul ja pühapäeviti õppetööd ei olnud. Sõduri praktiliste oskuste arendamiseks oli ette nähtud kaheksa tundi päevas, mis olid omakorda jaotatud teemade kaupa ning kindla-

---

¹⁶ Rapšys, 2, 4, 6–9.

¹⁷ *Pėstininkų mokymas.*

¹⁸ *Vieninis kareivio mokymas*, 1–2.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Gaižiünai polügoonil paiknevate jalaväeüksuste sõdurite päevakava, 21. juuni 1932, Leedu Riiklik Keskariiv (edaspidi LCSA) 538.1.9, 1.

tele aegadele. Nii oli esimeseks kursuseks maastikul orienteerumise õpe, millega tegeleti pool esimesest päevast, s.o neli tundi. Järgmisel päeval õpetati sõduritele maastiku kirjeldamist ja hindamist, kolmandal päeval sihtmärkide määramist, neljandal päeval kaevikute kaevamist ja moondamist ning viienda päeva esimene pool kulus kauguse mõõtmise õppele. Kahel järgmisel päeval tehti sõduritele laskeväljaõpet lahingu eri osades ja tulistamist laskepositsioonidelt ning selle õppeperioodi viimasel kahel päeval tehti vaatluse, rekke, side, patrullimise, vahiteenistuse ja käsitsivõitluse harjutusi.²¹

Väljaõppeperioodi eesmärk oli harjutada sõdureid tegutsema sõjalisel operatsioonidel ja õpetada taktikalist tegevust koostöös teiste sõduritega.²² Sõduri individuaalõpe polügoonil vältas kaheksa-üheksa päeva, sest erinevad väljaõppeelemendid eeldasid erinevaid tingimusi.

Tuleb märkida, et 1931. ja 1932. aasta õppused Gaižiūnai polügoonil ei läinud väga lodusalt, sest eespool nimetatud sõdurite individuaalväljaõppe metoodika valmis alles 1932. aastal ning sõjaväelased said õppematerjalid kätte vahetult enne polügoonile saabumist ja mõned isegi alles pärast saabumist. Seetõttu ei olnud osal ohvitseridel, allohvitseridel ja sõjakooli kadettidel piisavalt aega uue materjaliga tutvumiseks ning vastavate väljaõppekavade koostamiseks.²³ Järgnevatel aastatel need probleemid aga kõrvaldati ning õpiti ja õpetati vastavalt juhtnööridega kehtestatud suunale.

Tuleb lisada, et sõduri individuaalväljaõppe periood oli väga oluline, sest sel ajal valmistati ta ette tulevasteks lahinguoperatsioonideks peamise võitlusüksuse, jao koosseisus, mille tulevane edu sõltus sõduri individuaalväljaõppest.²⁴

Kõigi polügoonil harjutavate jalaväeüksuste õppekavade koostamine ja nende rakendamine oli diviisiülemate pädevuses. Nad sõnastasid detailsed väljaõppekavad, määrasid õppuste arvu ja teemad ning

---

²¹ *Ibid.*

²² *Vieninis kareivio mokymas*, 1.

²³ 3. jalaväediviisi staabiülemate aruanne Leedu Vabariigi sõjavägede kindralstaabi ülemale, 1. juuni 1932, LČSA 538.1.10, 24.

²⁴ *Pėstininkų rikiuotės statutas*, 38–39.

tegevuse ja puhkuse aja.²⁵ Jaoväljaõpe kestis kolm päeva, kuid alates 1933. aastast pikendati seda kaheksa päevani põhjendusega, et kolmest päevast ei jätkunud kõigi harjutuste läbiviimiseks ja sõdurite ettevalmistamiseks järgmiseks väljaõppeperioodiks. Jaoväljaõppe ajal õpetati sõdureid tegutsema nii individuaalselt kui ka ühiselt, rakendades sõduriväljaõppe käigus omandatud oskusi. Sõdurid harjutasid jao koosseisus lahingu pidamist nii rünnakul kui ka kaitsel, julgestuse ettevalmistamist ning vahti- ja patrullteenistust.²⁶ Järgmine etapp oli rühmaväljaõpe. See kestis kaheksa päeva, mille jooksul tehti taktikalisi harjutusi lähenemise, rünnaku, kaitse ja rekke alal eesmärgiga õpetada jagusid koos tegutsema, kasutades sidevahendeid ja kokkulepituid märguandeid. Kuna rühm oli väikseim lahinguüksus, mis oli võimeline lahingus ümber paiknema ja ümber korraldama, oli tähtis õpetada jagusid kindla eesmärgi saavutamiseks oma tegevust teiste jagudega koordineerima.²⁷

Esimese väljaõppeperioodi viimane osa Gaižiünai polügoonil, kompaniiväljaõpe, kestis umbes viis päeva. Kompaniide taktikaliste õppuste käigus moodustati mitmest kompaniist üks sõjaaja kompanii koos teenindusallüksustega ning nendel õppustel osalesid otsetuletoetusena ka raskekuulipildujad.²⁸ Kompaniiväljaõpe koosnes kaheksat tüüpi harjutustest. Esimesel pidi kompanii olema pealetungiv üksus rännakukolonni kaitseks, kaitstes suuremat üksust. Teisel õppusel rakendati kompaniid kaitsepositsioonidel „vaenlase“ lähedal. Kompaniil tuli liikuda julgestusmeetmeid rakendades, asuda kaitsepositsioonidele ning võidelda pealetungiva „vaenlase“ vastu. Kolmanda harjutuse sisuks oli lähenemine ja „vaenlasega“ kontakti astumine. Neljas õppus oli mõeldud kompanii kaitsemeetmete harjutamiseks, sisaldades maastikureket, tuleplaani koostamist ja selle rakendamist „vaenlase“ rünnaku puhul ning kaitsepositsioonide

²⁵ Kindralstaabi ülema juhtnõõrid väljaõppekorralduse kohta polügoonil, 1. mai 1934, LCSA 929.3.841, 34.

²⁶ 3. jalaväediviisi staabiülema aruanne Leedu Vabariigi sõjavägede kindralstaabi ülemale, 1. juuni 1932, 24–25.

²⁷ *Ibid.*, 25; *Pëstininkų rikiuotės statutas*, 48–49.

²⁸ 3. jalaväediviisi staabiülema aruanne Leedu Vabariigi sõjavägede kindralstaabi ülemale, 1. juuni 1932, 25–25v; Jalaväeinspektor kolonel O. Urbonase üldised kommentaarid organiseerimistöödest Gaižiünai polügoonil, 1932, LCSA 836.1.69, 12v–13.

rajamist. Viendal õppusel harjutati rünnakut ja see seisnes kompanii liikumises pimedal ajal ründe lähtejoonele ja selle mehitamises koos eelmise üksuse väljavahetamisega. Sellel õppusel pidi jalavägi oma tegevuse kooskõlastama suurtükiväe ja raskekuulipildujate tulega. Kuues õppus sisaldas nagu eelminegi kompanii pealetungi harjutamist, kuid päevavalgel ja metsamaastikul. Seitsmes õppus oli ette nähtud reservkompanii rakendamise harjutamiseks pealetungil – reservkompanii viidi lahinguüksuste eesliinile. Viimane õppus seisnes kompanii lahingupositsioonidelt taganemise harjutamises koos suurtükiväe tuletoetusega.²⁹

Nendel õppustel oli põhiohk kompaniiülemate juhtimistegevuse ja kontrollimeetodite õpetamisel, kuid taktikalistel õppustel kontrolliti ka lahinguteenindusüksuste toimimist, see tähendab laskemoona kohaletoimetamist, õhuvaatlust ja keemiareket ning ka jalaväe tuletoetusüksuste toimimist.³⁰ Tuleb märkida, et alates 1935. aastast algas jalaväe väljaõpe Gaižiūnai polügoonil kompaniiväljaõppest ning väiksemate üksuste väljaõpe toimus väeosade alalistes asukohtades.³¹ Väljaõppekorralduse muutmine oli arvatavasti tingitud vajadusest õppuste aega optimaalsemalt jaotada ja kasutada.

Raskekuulipildujad olid jalaväe otsetuletoetuse põhirelv ja raskekuulipildujate tuel oli jalaväeoperatsioonidel otsustav mõju: rünnaku puhul avasid nad tee, kaitses aga olid tuleplaani aluseks. Raskekuulipildujate eeliste parimaks ärakasutamiseks tuli harjutada raskekuulipildujameeskondi tegutsema teistega kooskõlastatult. Õppusteks Gaižiūnai polügoonil moodustati raskekuulipildujakompaniid erinevate väeosade raskekuulipildujameeskondadest.³² Esimesel väliväljaõppeperioodil korraldati nende kompaniide taktikalise tulistamise harjutusi „Raskekuulipilduja väljaõppemäärustiku“³³ järgi, hiljem aga ühendati raskekuulipilduja-

²⁹ Direktiivid üksuste väljaõppe korraldamise kohta Gaižiūnai polügoonil, 30. aprill 1935, LCSA 538.1.29, 18–18v.

³⁰ 3. jalaväediviisi staabiülemale aruanne Leedu Vabariigi sõjavägede kindralstaabi ülemale, 1. juuni 1932, 25–25v.

³¹ Kindralstaabi ringkiri õppuste kohta Gaižiūnai polügoonil, 8. jaanuar 1935, LCSA 538.1.29, 3v.

³² *Sunkiųjų kulkosvaidžių mokymo statutas*, 3.

³³ *Ibid.*

Leedu sõdurid õppustel maskeeritud 7,92 mm Saksa raskekuulipildujaga MG08. Gaižiūnai polügoon, 1930. aastad. Leedu Riiklik Keskarhiiv, P-00419-1

meeskondade õppused jalaväekompaniide ja suurtükiväeüksuste lahinguõppustega.

Üksikute raskekuulipildujakompaniide harjutuste peaeesmärgid olid nende kompaniide ettevalmistamine lahinguülesannete täitmiseks: tulepositsiooni valik, relva ümberpaigutamine ning erinevate tuletehnikate ja laskekiiruste kasutamine kompanii või pataljoni koosseisus. Gaižiūnai polügooni mõlema väljaõppeperioodi õppuste ajal korraldati ka raskekuulipildujakompaniide laskevõistlusi. Laskevõistlustel valiti tuleülesannete täitmise tulemuste järgi välja kaks parimat kompaniid. Teise väljaõppeperioodi väliõppuste lõpul võrreldi tulemusi ja parim kompanii sai eriauhinna.³⁴ Tuleb lisada, et alates 1937. aastast alustati Gaižiūnai

---

³⁴ Raskekuulipildujate tuleplaan Gaižiūnai polügoonil, 12. mai 1932, LCSA 538.1.8, 11; Direktiivid üksuste väljaõppe korraldamise kohta Gaižiūnai polügoonil, 30. aprill 1935, 18v.

polügoonil ka miinipildujameeskondade laskeõppusi, mis sisaldasid eel-laskmist, kaudtuleharjutusi, suure laskenurga all tulistamist ja tule üle-kandmist.³⁵ Gaižiūnai polügooni tegevuse lõpuks 1939. aastal oli miini-pildujameeskondade väliõppusi korraldatud aga ainult kahel hooajal.

Lisaks suurtükiväe laskeharjutustele korraldati eraldi suurtükiväe-üksuste õppusi. Pärast laskeharjutusi peeti suurtükiväepataljoni õppused, kus osalesid ka sõjalennukid.³⁶ Õhuvägi ei osalenud 1931. aasta õppus-tel, sest Gaižiūnai polügooni lennuväli ei olnud veel välja ehitatud – see valmis alles 1933. aastal. Suurtükiväelased harjutasid õppelaskmiste ajal maastikul orienteerumist, sihtmärkide määramist ja nende iseloomus-tamist topograafiliste kaartide abil.³⁷ Suurtükiväe laskeõppuste ajal oli õhuväe peamiseks ülesandeks jälgida suurtükiväe sihtmärke ja teatada õppuste juhile mürsuplahvatuste koordinaadid ning lasud, mis sihtmärki ei tabanud.³⁸ Suurtükivägi ja lennukid pidasid omavahel raadiosidet, kuid kasutati ka maamärke – õhurekkele edastati teateid spetsiaalsete maa-pinnale laotatud linadega.³⁹ Suurtükiväepataljoni õppus sarnanes põhi-mõtteliselt laskeharjutusega, kuid pataljoniõppusest võttis osa rohkem üksusi ja õppus lähtus põhimõttest, et suurtükiväe tulejuhtimispunkt juhtis tuld. Pataljoniõppuse eesmärk oli ette valmistada suurtükiväeük-susi järgnevateks õppusteks, millel osalesid eri relvaliigid.⁴⁰ Suurtükiväe laskeharjutustel tulistasid haubitsad ja kahurid lahingumürskudega, mis-tõttu suur tähtsus oli nii vahiteenistusel kui ka laskemoonaga varustamise üksustel.

Õhuvägi täitis Gaižiūnai polügooni õppustel mitmesuguseid üles-andeid. Kui parajasti ei korraldatud eespool kirjeldatud suurtükiväe ja õhuväe ühisõppusi, harjutas õhuvägi maasihtmärkide hävitamist

³⁵ Gaižiūnai polügoonil miinipildujatest tulistamise kava, 8. mai 1939, LCSA 929.3.1114, 58.

³⁶ Gaižiūnai polügoonil suurtükidest tulistamise plaan, 8. juuni 1931, LCSA 836.1.36, 31v; jalaväeinspektor kolonel O. Urbonase üldised kommentaarid organiseerimistöödest Gaižiūnai polügoonil, 1932, 16.

³⁷ *Ibid.*, 16v.

³⁸ Murmulaitis, 16.

³⁹ 1. suurtükiväerügemendi sõjapäevik, 1939, LCSA 538.1.38, 219.

⁴⁰ Jalaväeinspektor kolonel O. Urbonase üldised kommentaarid organiseerimistöödest Gai-žiūnai polügoonil, 1932, 16v–17; direktiivid üksuste väljaõppe korraldamise kohta Gaižiūnai polügoonil, 30. aprill 1935, 19.

*Püstoli laskeharjutus. Gaižiūnai polügoon, 1930. aastad.
Leedu Riiklik Keskarhiiv, P-03885*

raskekuulipildujatule või lennukipommidega.⁴¹ Sihtmärgid püstitati lennuvälja lähedale eraldi maa-alale, mille suurus oli 18 m². Üksikud lennukid või lennukite paar tegid laskeharjutusi. Mõnel aastal demonstreeriti elavjõu hävitamist: elavjõudu matkiti puitplankudega ja sihtmärgi hävitas Leedu Anbo IV tüüpi lennukite paar. Kummalgi lennukil oli 12 lennukipommi. Ettenähtud ajal heitsid lennukid oma pommid ning seejärel tulistasid Briti päritolu lennukid Gloster Gladiator sihtmärki raskekuulipildujatest. Õppuste lõpuks leiti, et ülesanne täideti korralikult, ning õppuse korraldanud ohvitserid said aukirja.

Seda õppust ei jälginud mitte ainult Leedu relvajõudude juhid, vaid vaatlejateks oli kutsutud ka välisriikide ohvitserid.⁴² Eri relvaliikide ühismannöövrite ajal oli õhuväe ülesandeks ainult õhureke, maismaaojektide

⁴¹ Kindralstaabi osakonna kiri õhuväe õppuste kohta Gaižiūnai polügoonil, LCSA 836.1.92, 73; Gintautas Surgailis, *Lietuvos kariuomenė 1918–1998. Leidinys skirtas Lietuvos kariuomenės 80-osioms atkūrimo metinėms* (Vilnius: LR Krašto aps. m-ja, 1998), 55.

⁴² Murmulaitis, 16.

pildistamine õhust. Õhurekkefotod ilmutati polügooni laagri spetsiaalses fotolaboris ning pildidel näidati pildistatud maastikupunkti koordinaadid, pildistatud objekti nimi, kuupäev, kellaaeg, lennuki kõrgus ning piloodi ja õhuvaatleja nimi.⁴³ Sel kombel said õhuväelased õhurekke eriväljaõppe.

Õhuväe õppuste ajal Gaižiūnai polügoonil juhtus ka üks lennuõnnetus. 1933. aastal harjutas hävitajate eskadrill maasihtmärkide hävitamist, üritades heita pomme nii maapinna lähedalt kui võimalik ja siis järsult kõrgust võtta. Üks piloot, kapten Ignas Vilius, kes lendas Itaalia päritolu lennukiga Fiat CR. 20, laskus maapinnale liiga lähedale ning pommikillud tabasid lennuki juhttrosse. Piloot tõmbas õigel ajal langevarjunööri ja avanev langevari rebis ta juhimatult langevast lennukist välja. Inimohvleid ei olnud, purunes ainult lennuk.⁴⁴

1935. aastal moodustati Leedu sõjaväes õhutõrjeüksus. 1936. aastal kasutasid õhutõrjekuulipildujate meeskonnad spetsiaalset polügooniõppuste jaoks ehitatud sihtmärki, liikuvat lennukimudelit. Esimesed laskeharjutused ei olnud kuigi edukad, sest tabamuste protsent oli umbes 50, kuid järgmistel aastatel tulemused paranesid.⁴⁵

Eraldi tuleb käsitleda 1939. aastal peetud üksikute üksuste õppusi, sest need korraldati teisiti kui eelmisel aastal. Sel aastal tehti eranditult ainult laskeharjutusi, samal ajal kui suurtükiväe väljaõppekursustel osalenud ohvitserid ja kadetid tegid taktikaõppusi. Lisaks oli õppuste aeg lühem – õppuste tavalist aega, 16. maist 12. juulini, lühendati poole võrra.⁴⁶ Samal ajal korraldati juulis ja augustis sõdurite taktikaväljaõpe väeosade alalistes asukohtades, kusjuures keskenduti väliharjutustele koos käsigranaatide kasutamisega nii rünnakul kui ka kaitstes.⁴⁷ Sama aasta 3. märtsil oli kinnitatud Gaižiūnai polügoonil toimuma pidanud korraliste õppuste plaan, mis sisaldas nii üksuste õppusi kui ka väekoondiste manöövreid.⁴⁸

⁴³ Direktiivid õhuväe osalemise kohta Gaižiūnai polügooni õppustel, 1935, LCSA 538.1.28, 42; foto sõjalennukitest Gaižiūnai polügoonil, 1932, LCSA 538.1.14, 3.

⁴⁴ A. Kutka, „Nepriklausomos Lietuvos Karo aviacijos lakūnų prisiminimai, nuotyčiai ir aukos,“ *Karys* 4 (1984): 152.

⁴⁵ V. Pračkauskas, „Poligono aerodrome,“ *Karys* 29 (1936): 715.

⁴⁶ Leedu sõjavägede ülemjuhataja salajane käskkiri nr 17, 24. aprill 1939, LCSA 929.1.637, 39.

⁴⁷ Leedu sõjavägede ülemjuhataja salajane käskkiri nr 18, 15. mai 1939, LCSA 929.1.637, 43.

⁴⁸ Leedu sõjavägede ülemjuhataja salajane käskkiri nr 11, 3. märts 1939, LCSA 929.1.637, 14–22.

Võib oletada, et Leedu relvajõudude ülemjuhataja otsus mitte korraldada 1939. aastal manöövreid Gaižiūnai polügoonil tulenes 1939. aasta 20. märtsi sündmustest, kui Saksamaa esitas Leedule ultimaatumi ja okupeeris seejärel Klaipėda piirkonna. Sama aasta alguses oli Leedu sõjaväe juhtkond ette valmistanud kolm operatsiooniplaani riigi kaitseks võimalike vaenulike rünnakute vastu. Plaan „V“ oli koostatud Saksamaa võimaliku rünnaku puhuks, plaan „L“ nägi ette Poola võimalikku rünnakut ning plaan „V+L“ kavandas tegevuse Saksamaa ja Poola ühise rünnaku puhuks.⁴⁹

Teades, et 1939. aastal tunnetas Leedu sõjaväe juhtkond sõjalise konflikti puhkemise ohtu, võib öelda, et otsus mitte korraldada suuri õppusi Gaižiūnai polügoonil põhines kaalutlusel mitte koondada Leedu sõjaväe üksusi ühte kohta ning et väikest arvu relvastatud üksusi, mis paiknesid riigi südames, oleks võimalik kasutada riigikaitseks.

Eri relvaliikide ühismanöövrid

Eri relvaliikide ühismanöövrid korraldati suuremate üksuste, pataljoni ja rügementidega. Jalaväediviiside ülemad valmistasid ette manöövrite üldised juhtnöörid, mis sätestasid üksuste väljaõpetamise korra, ning need kinnitas Leedu kindralstaabi ülem. Manöövriteks formeeriti kolm pataljoni ning õppusi juhtivad staabid, siderühmad, laskemoonaga varustamise teenistused ja sanitaarteenistus. Rügemendiõppusteks formeeriti kolm pataljoni rügemendiks.⁵⁰

Pataljoni- ja rügemendiõppused toimusid mitmes valdkonnas. Esiteks pidi üksus harjutama taktikalist liikumist ning „vaenlasega“ kokkupuutesse astumist. Seda tuli teha erinevatel tingimustel: lähenemine avatud maastikul, lähenemine koos kattega, suuna hoidmine kompassi abil, pataljoni kaitse kasutamisega, õhutõrjega, „vaenlase“ suurtükitle all või keemiarelva mõju all oleva ala ületamine, „vaenlasega“ kokkupuutesse astumine ilma katteta või ratsaväe kattega, lahingutegevus „vaenlasega“

⁴⁹ Vytautas Lesčius, „Lietuvos kariuomenė sovietinės okupacijos išvakarėse,“ *Karo archyvas* XXV (2010): 254–257.

⁵⁰ Direktiivid väljaõppe kohta Gaižiūnai polügoonil, 16. mai 1936, LCSA 538.1.38, 76.

kontaktis olles. Teine valdkond oli pataljoni pealetung, kusjuures harjutati pealetungi erinevatelt positsioonidelt ja erinevate eesmärkidega; üleminekut lähenemiselt lahinguoperatsioonidele harjutati nii raskekuulipildujate ja suurtükkide toetusel või tankide saatel kui ka õhutõrjega ning koos „vaenlase“ tankirünnaku tõrjumise, varustamise ja haavatute evakueerimisega. Kolmas valdkond oli reservpataljoni kasutamine erinevaid elemente kombineerides – eduka pealetungioperatsiooni ajal eesliini üksuse täiendamiseks või väljavahetamiseks. Neljas valdkond oli ala hõivamine ja sellel kindlustumine. Harjutati pataljoni staabi reket, pataljoni positsioonide paigutamist ja tulepositsioonide plaanimist, rekkeallüksuste tegevust, sidepidamist ja varustamise julgendamist. Võidi harjutada ka eriülesandeid: blokeerimist, kaitset „vaenlase“ piiramisrõngas, „vaenlase“ jälitamist ja lahingust taganemist.⁵¹

Rügemendiõppus sarnas pataljoniõppusega. Rügemendiõppuse elemente võidi korrigeerida uute meetodite või teiste relvaliikide abil. Õppusi juhtinud ohvitseride otsustada oli, kas nende eesõiguseks jäi õppuse ülesannete ettevalmistamine, instrueerimine lähtejoonel, õppuse alguses või lähtepositsioonil või ka õppuse juhtimine.⁵²

Võib väita, et pataljoni- ja rügemendiõppuse peaeesmärk oli õpetada üksused välja peamisteks operatsioonifaasideks. Õppuste kulg aga sõltus õppuste juhtide ettevalmistatud ülesannetest. Ülesanded valmistati ette mõlemale poolele, „sinistele“ ja „punastele“, kusjuures viimased matkisid „vaenlase“ tegevust. Õppuse ülesanne sisaldas õppuse toimumise üldiste tingimuste kirjeldust, teavet „vaenlase“ kohta ja taktikaliste ülesannete loetelu ning infot sidekorralduse ja kaitsepositsioonide kohta.⁵³ Nii loodi operatsioonistsenaariumi fiktsioon, mille alusel toimusid manöövririd. Tsiviiliskust vaatleja kirjeldas manöövrite üht episoodi järgmiselt: „Kaevutud on kaitsepositsioonile. Osa sõdureid on langenud. Oodatakse „vaenlase“ rünnet. Lahing algab. Pärast suurtükiväe ettevalmistustul hakkavad jalaväelased orust välja veerema. Nad on nagu sipelgad.

⁵¹ Lahinguõppuste korraldamise eeskiri, 1932, LCSA 538.1.4, 8–8v.

⁵² Direktiivid väljaõppe kohta Gaižiūnai polügoonil, 16. mai 1936, LCSA 538.1.28, 39.

⁵³ Õppuse teema „punastele“, 1932, LCSA 538.1.4, 18; õppuse teema „sinistele“, 1932, LCSA 538.1.4, 19.

*Vintpüssi laskeharjutus. Gaižiūnai polügoon, 1930. aastad.
Leedu Riiklik Keskarhiiv, P-08813*

Ellujäänud kaitsjad põgenevad tundetult, jättes maha oma erakordselt vaprad puidust võitluskaaslased. Nüüd hakkavad ründajate vintpüssid ja kuulipildujad tulistama kaitsjate kaevikuid.⁵⁴ Teine vaatleja kirjeldas väljaõppe argiolusid manöövritel: „Näib, nagu oleks alanud päris sõda. Vintpüssid ja kuulipildujad annavad tihedat tuld, neid toetavad suur-
tükipaugud, taevas põristavad edasi-tagasi lennukid, tankid lõmastavad mitmesuguseid takistusi, eri suundades kulgevad välitelefonikaablid jaotavad lahinguvälja justkui sektoriteks, sidekoerad viivad eesliinile sõnumeid ja padruneid. Ühesõnaga, näib, nagu oleks alanud päris sõda.“⁵⁵

Sellistel manöövritel kontrolliti üksuste lahinguvalmidust, eri relvaliikide koostööd ning ülemate suutlikkust juhtida lahingus suuremaid väekoondisi. Gaižiūnai polügoonil korraldatud õppustel ilmsesid ka taktikalise tegevuse ja eri relvaliikide koostöö koordineerimise iseloomulikud puudujäägid ja eksimused.

⁵⁴ B. J-ys, „Tikosios poligono kautynės,“ *Karys* 34 (1937): 951.

⁵⁵ Gogė, „Ko mokoma Gaižiūnų poligone,“ *Karys* 23 (1935): 531.

Sõjaväeõppuste kord sõltus üldisest korraldusest, sest mida sarnasemad tingimused suudeti tegelikule sõjaolukorrale luua, seda paremini suutsid üksused, allüksused ja sõdurid õppida, kuidas saavutada peaesmärki tingimuste ja olude muutumisest hoolimata. Tingimuste maksimaalselt võimalik lähendamine tegelikule lahinguolukorrale ei olnud tähtis mitte ainult maastiku eeliste ärakasutamiseks, vaid ka tegelikkusele lähedase olustiku tagamiseks õppusel, kasutades nii matkevahendeid kui ka mõnikord lahingumoonat.

Lahingu kulgemise üks tähtsamaid tegureid oli „vaenlase“ tulepositsioonide asukoha kindlaksmääramine. Seda tehti kas vaatluse teel või helide põhjal. Tähistamiseks kasutati värvilisi lippe ja signaalrakette, värvilisi linte, kõristeid ja lõhkepakette. Iga jao ja rühma ees, 50 kuni 200 meetri kaugusel, kanti lippu. Lipu asend näitas üksuse olukorda. Näiteks kui lipp oli alla lastud, tähendas see, et üksus ei olnud tule all; kui lipp oli horisontaalasendis, oli üksus „vaenlase“ suurtükite all; kui lipp oli üleval ja paigal, tähendas see paika, kuhu oli tuli koondatud ja millest tuli kaarega mööda minna; kui lippu liigutati üles ja alla, tähendas see, et üksus oli „vaenlase“ jalaväerelvade tule all; kui lipp liikus vasakule ja paremale, märkis see „vaenlase“ kuulipildujatule all olemist ja see oli korralduseks peatada mis tahes nähtav liikumine.

Lippude kasutamine sobis jagude, rühmade ja kompaniide väljaõpetamiseks õppuste alguses, kuid ei sobinud suuremate üksuste puhul. Siis kasutati värvilisi signaalrakette. Raketisignaalid põhinesid kahel värvil, see tähendab, et iga kord lasti kaks raketti korraga. Esimese värv tähistas üksust (jagu, rühm või kompanii), kelle signaal see oli, teise värv aga tule tüüpi (jalaväerelvade, suurtükiväe või keemiarelva), mis oli üksust tabanud.

Värvilised linnid märkisid „vaenlase“ eelpositsiooni asukohta. Linnide värv sõltus tuletüübist, mida märgiti. Samamoodi kasutati maasse torgatud lippude paare. Kõristite abil imiteeriti suurtükimürskude lange-mist. Lõhkepaketid näitasid ala, kuhu langesid „vaenlase“ mürsud.

Tähistusmeetodid valiti vastavalt õppuse tingimustele ja eesmärgile. Pealetungilahingu puhul oli vajalik tähistada liikumist „vaenlase“ tule all, selgitamaks suunda, et määrata „vaenlase“ suurtükkide asukoht, näitamaks oma relvade kasutamist „vaenlase“ kahjutustamiseks ja

Suurtükiväe laskeharjutus. Gaižiūnai polügoon, 1930. aastad. Leedu Riiklik Keskariiv, P-01782

imateerimaks tulistamist koos liikumisega. Tulepositsioonid tähistati kolmel juhul: kui see oli tähtis, et märkida asukohti „vaenlase“ tule all, kui see oli tähtis, et teada, kust „vaenlane“ tulistab, ning ka märkimaks jalaväe tegevust toetava raskekuulipilduja asukohta.⁵⁶ Õppustel võidi kasutada samal ajal ka mitut tähistusmeetodit.

Mõni sõna ka ala puhastamisest pärast õppusi ja õnnetustest Gaižiūnai polügoonil. Pärast iga õppust korraldati laskemoonajäakide (granaadi- ja miinikillud ning šrapnellikuulid) kokkukogumine. Seda tegid polügooni komandandi ülesandel selleks määratud sõdurid. Kokkukogutud laskemoonajäagid anti üle laskemoonaga varustamise eest vastutavale ohvitserile. Laskemoonajäakide endale võtmine oli rangelt keelatud. Seda käsitati kuriteona, riigivara väärkasutusena.⁵⁷

⁵⁶ *Lauko pratimams instrukcija*, 3–5.

⁵⁷ *Gaižiūny poligono taisyklės*, 23.

Suurtükiväe laskeväljadel likvideeriti lõhkemata jäänud mürsud. Laskeharjutuste ajal, kui tulistati lahingumürskudega, märkisid ohvitserid lõhkemata jäänud mürskude asukoha ligikaudselt skeemile ning pärast laskeharjutuse lõppu otsiti mürsud üles ja lõhati.⁵⁸

Polügooni püüti hoida korras ja turvalisena, aga vahel ei suudetud kõiki lõhkemata jäänud laskekehi üles leida ja kahjutuks teha. Mõnikord leidsid neid sõdurid ja võtsid kaasa. Üks näide niisugusest juhtumist: „On selliseid hulljulgeid, kes peavad lõhkemata jäänud mürske mänguasjadeks. Üks jalaväelane leidis lõhkemata mürsu ja vedas seda kärus ligi kaheksa kilomeetrit. Õnneks mürsk ei plahvatanud.“⁵⁹

Õnnetusjuhtumitest õppuste ajal teateid ei ole. 1933. aastal registreeriti siiski üks tahtlik kuritegu. Mitme relvaliigi ühismanöövrite ajal vahetas üks sõdur puidust kuuliga õppepadruni lahingupadrundi vastu ja tulistas taktikalist harjutust tegevate sõdurite poole. Kuigi keegi ei saanud pihta, anti ta kohtu alla ja mõisteti kümneks aastaks vangi.⁶⁰ 1934. ja 1936. aastal hukkus kaks sõdurit: nad uppusid Nerise jõkke,⁶¹ olles läinud ujuma väljaspool ujumiskohta, kus polnud vetelpäästjaid.

Järeldused

1. Õppusi Gaižiūnai polügoonil peeti lahinguüksuste väliväljaõppeks, alustades väikseimast allüksustest ning lõpetades mitmest relvaliigist koosnevate väekoondistega. Õppused polügoonil keskendusid jalaväelaste praktiliste oskuste arendamisele, kuid nendel osalesid ka teised relvaliigid, nagu raskekuulipildujate ja miinipildujate üksused, suurtükiväelased, sõjaväelendurid ning ratsavägi, tankid ja soomusautod. Taktikaline väljaõpe kasvas üle mitme relvaliigi ühismanöövriteks. Tegelikult lahinguolukorraga võimalikult sarnaste tingimuste loomiseks väljaõppel

⁵⁸ *Ibid.*, 22–23.

⁵⁹ J. D., „Būkime atsargūs poligone“, *Karys* 30 (1935): 710.

⁶⁰ Salajane korraldus Gaižiūnai polügooni kohta nr 26, 23. august 1933, LCSA 538.1.15, 43.

⁶¹ J. Gudukas, „Jaunieji kareiviai laukia mokomosos“, *Karys* 22 (1934): 434; Š-kas, „Neatsar-gumo auka poligone“, *Karys* 28 (1936): 695.

kasutati tähistusvahendeid. Selline õppuste korraldus võimaldas üksuste lahinguoskusi terviklikult arendada ning pakkus harjutusvõimaluse mitmesugustes olukordades. Mitme relvaliigi ühismanöövrid andsid praktilise võimaluse parandada nende vägede koostöötaktikat.

2. Koos Gaižiūnai polügooni rajamise ja väliõppuste algusega kehtestati uued instruksioonid ja eeskirjad polügoonil tegutsemiseks, need koostas ja avaldas sõjaväe juhatus. Sätestati nii sõjaväelise väljaõppe kui ka praktiliste harjutuste läbiviimise kord ning koostati praktiliste õppuste plaanimiseks ühised direktiivid, milles oli kirjeldatud ka abijõudude kasutamine. Maaväe inspektor valmistas ette spetsiaalse meetoodilise töövahendi, mida rakendati sõdurioskuste lahinguharjutustes polügoonil. Mitme aasta jooksul toimunud õppuste käigus pöörati ennekõike tähelepanu vigadele ja eksimustele ning Leedu sõjaväe lahinguvalmidus kasvas tänu polügooniõppustele silmanähtavalt. Pöördelisel hetkel, 15. juunil 1940, kui NSV Liit esitas Leedule ultimaatumi, otsustati siiski, et Leedu relvajõud ei ole veel valmis oma riigi suveräänsust kaitsma.

Inglise keelest tõlkinud Toomas Hiio

Bibliograafia

Arhiivid

Leedu Riiklik Keskarhiiv (*Lietuvos centrinis valstybės archyvas*, LCVA)

538 Gaižiūnų poligono štabas

836 Pėstininkų inspekcija

929 Kariuomenės štabas

Kirjandus

Gaižiūnų poligono taisyklės. Kaunas: Vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyrius, 1932.

Gogė. „Ko mokoma Gaižiūnų poligone,“ *Karys* 23 (1935): 531.

Gudukas, J. „Jaunieji kareiviai laukia mokomosis,“ *Karys* 22 (1934): 434.

J. D. „Būkime atsargūs poligone,“ *Karys* 30 (1935): 710.

J-ys, B. „Tikrosios poligono kautynės,“ *Karys* 34 (1937): 951.

- Kovose dėl Lietuvos, 1., Kario atsiminimai*, koost. Stasys Raškitis. Los Angeles: Lietuvių dienos, 1956.
- Kutka, A. „Nepriklausomos Lietuvos Karo aviacijos lakūnų prisiminimai, nuotyčiai ir aukos,“ *Karys* 4 (1984): 152–154.
- Lauko pratimams instrukcija*. Kaunas: Generalio štabo valdybos III skyriaus leidinys, 1932.
- Lesčius, Vytautas. „Lietuvos kariuomenė sovietinės okupacijos išvakarėse,“ *Karo archyvas XXV* (2010): 249–365.
- Mitkiewicz, Leon. *Kauno atsiminimai (1938–1939)*. Vilnius: UAB „Baltų lankų“ leidyba“, 2002.
- Murmulaitis, Vladas. „Iš karo lakūno prisiminimų,“ *Lietuvos sparnai* 4 (1997): 16–17.
- Pėstininkų mokymas*. Kaunas: Vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyrius, 1931.
- Pėstininkų rikiuotės statutas*. Kaunas: Vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyrius, 1931.
- Poligono statutas*. Kaunas: Kariuomenės štabas, Spaudos ir šviet. sk., 1937.
- Pračkauskas, V. „Poligono aerodrome,“ *Karys* 29 (1936): 715.
- Rapšys, Juozas. *Lauko pratimai*. Kaunas: Vyr. štabo spaudos ir švietimo skyriaus leidinys, 1934.
- Statkus, Vytenis. *Lietuvos ginkluotos pajėgos: 1918–1940 m.* Chicago: Vydūno Jaunimo fondas, 1986.
- Sunkiųjų kulkosvaidžių mokymo statutas*. Kaunas: Kariuomenės štabo spaudos ir švietimo skyrius, 1935.
- Surgailis, Gintautas. *Lietuvos kariuomenė 1918–1998. Leidinys skirtas Lietuvos kariuomenės 80-osioms atkūrimo metinėms*. Vilnius: LR Krašto aps. m-ja, 1998.
- Š-kas. „Neatsargumo auka poligone,“ *Karys* 28 (1936): 695.
- Vieninis kareivio mokymas*. Kaunas: Vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyrius, 1932.

Preparing for war: Lithuanian Army exercises at the Gaižiūnai military training field through 1931–1939

Lina Kasparaitė-Balaišė

The article examines the military exercises of the Lithuanian Army at the Gaižiūnai military training field and the nature of organizational characteristics. It focuses on the organization of field exercises of individual units and service arms, and mistakes as well as successes in the training process. The military training of the Lithuanian army was based on theoretical and practical exercises. The training of the troops was carried out not only in the territory of military units and shooting ranges, but also at the Gaižiūnai training field, which started to function in 1931. The exercises conducted at the Gaižiūnai military grounds were designed for the purposes of the Lithuanian military; they were supposed to improve the war readiness of the troops. This training period at Gaižiūnai was more productive than the training period at the Varėna military grounds through 1925–1930. The new and more modern military field allowed exercises and practical training in a new format, where a larger numbers of units could participate. When practical exercises started in the new field, new rules and procedures about exercises were also implemented. New instructions were prepared and published by the higher command. In the course of several years, exercises at the new field allowed the Lithuanian army to improve its combat readiness, as errors in battle procedures and readiness could be detected and fixed. Despite the apparent progress in preparation for war, when the Soviet Union delivered the ultimatum on 15 June 1940, it was decided that the Lithuanian armed forces were not yet ready to fight for the country's sovereignty.

Keywords: Lithuanian Army, training, exercises, manoeuvres, service arms, military leadership